

דגם תשובות למבחן בתולדות האומנות והבנתה, מס' 50381, קיץ תשפ"א

- (1) לכל שאלה ניתן ציון באחוזים מ-0% עד 100%. בשאלות הנחלקות לסעיפים [המצוינים במפורש בבחינה] יש לראות בכל סעיף שאלה נפרדת, כלומר על המעריך לתת ציון על הסעיף באחוזים מ-0% עד 100%.
- (2) בתשובות המובאות בדגם יש דוגמאות. על כל דוגמה אחרת שהתלמיד הציג בתשובתו ושמתיאימה לדרישות השאלה יש לתת את מלוא הנקודות.
- (3) בכל תשובה על התלמיד לציין את שם היצירה ואת שם האומן.
- (4) בשאלות שבהן אין דרישה מפורשת לבחור ביצירות של אומנים שונים, אפשר לבחור בכמה יצירות של אותו אומן.
- (5) בשאלות שבהן נדרש לציין את התקופה, יתקבל שם הזרם או שם האסכולה או לחלופין ציון המאה.
- (6) יש לקבל כל תשובה נכונה של התלמיד המתבססת על חומר הלימוד, שאינו בתוכנית ההלימה.
- (7) בשאלות שבהן נדרשים אמצעים אומנותיים, הבדלים וכו', על התלמיד לציין שניים, אלא אם כן צוין במפורש אחרת.

למעריך: יש לבדוק את התשובות מן הבחינות האלה:

- (1) התאמה (רלוונטיות) בין השאלה ובין התשובה
- (2) טיעונים הגיוניים
- (3) נימוקים משכנעים
- (4) ניסוח בהיר
- (5) תיאור ברור וממצה

פרק ראשון – התבוננות ביצירות אומנות (24 נקודות; לכל שאלה – 12 נקודות)

שאלה 1 – ציורים (תמונות 1-2 בנספח)

התבונן בציורים שבנספח לשאלה 1:

- **שבת אחרי התפילה**, נירית טקלה, 2017 (תמונה 1).
- **בנות**, נטליה זורבובה, 2018 (תמונה 2).

א. תאר כל אחד מן הציורים בקצרה. הסבר נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת בין הציורים. בתשובתך התייחס לשניים מן האמצעים האומנותיים האלה: נושא, תפיסת חלל, נקודת מבט, אור וצל. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
נקודות דימיון – 50%	תיאור: דיוקן קבוצתי, משפחה. נקודות דמיון: נושא: דיוקן קבוצתי משיכות המכחול רחבות, כתמיות, קומפוזיציה מרכזית, פנים ללא פרטים, אור וצל כתמי צבעים טהורים, נקודות מבט חזיתית, אור בא מימין.
נקודות שוני – 50%	השונה: נירית טקלה חלל שטוח רקע ריק מופשט משיכות מכחול מלוטשות הדמויות מתוארות בגילאים שונים, משפחה נטליה זורבובה חלל תלת-מימדי רקע חדר, בית ריהוט, תמונות משיכות מכחול כיתמיות הדמויות בנות אותו גיל, חברות

ב. תאר את האווירה בכל אחד מן הציורים, והסבר כיצד אווירה זו באה לידי ביטוי באמצעות הצבע או הקומפוזיציה. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
אווירה – 20% צבעוניות או קומפוזיציה – 80%	ביצירתה של <u>נירית טקלה</u> יש אוירה שקטה וחגיגית. אוירה של רשמיות לצד חום ותמיכה עד השענות הדדית. הצבע השולט ביצירה הוא על סקלת התכולים – לבנים וחומים, כתמים לוקליים. פלטת צבעים מצומצמת. קומפוזיציה מרכזית ופרימדלית נותנת תחושת סדר ויציבות. קומפוזיציה סגורה שומרת על השקט והסדר. ביצירתה של <u>נטליה זורבובה</u> אוירה יומיומית, חופשית, נינוחה, אקראיות, פשטות. פלטת צבעים עשירה פוליכרומית. כתמי צבע המונחים בחופשיות על הבד. קומפוזיציה מרכזית אופקית פתוחה מחזקת את תחושת האי-פורמליות.

שאלה 2 – תצלום (תמונה 3 בנספח)

התבונן ביצירה שבנספח לשאלה 2, **Parks & Recreations #4** (פארקים ונופש מספר 4), יאיר ברק, 2018 (תמונה 3).
א. תאר כל אחד משני חלקי היצירה, והסבר איזו אווירה באה לידי ביטוי ביצירה. בסס את תשובתך על שניים מן האמצעים האומנותיים האלה: קומפוזיציה, צבע, צורה. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
<p>אווירה – 10% שני אמצעים אמנותיים – 2x45%</p>	<p>היצירה מחולקת לשני חלקים. בחלק הימני יש צילום של נוף הכולל דשא, נהר, שיחים ועצים ירוקים המאורגנים בקומפוזיציה אלכסונית היוצרת פרספקטיבה קווית ועומק. ובצד השמאלי קומפוזיציה המורכבת מ-3 צורות גאומטריות זוויתיות, שגם הן מאורגנות בקומפוזיציה מאורגנת ואלכסונית כהמשך לחלק הימני, והן מחושבות מאד בגודלן ובאופן תיאורן: הן ממשיכות את הצורות שנוצרות מחלקי היצירה בצד ימין. האווירה היא של רוגע-איזון סדר וארגון שנוצרת כתוצאה מהצבעוניות המאוזנת על סקלת צבעים מצומצמת ומונוכרומטית. בחלק הימני הצבעוניות מונוכרומטית ירוקה ובצד השמאלי הצבעוניות היא מאותה משפחת אך מונחת באופן לוקאלי. האיזון נוצר גם מהדיוק והגיאוטריות של הצורות הממשיכות את אזורי הטבע בחלק הימני. יש גם תחושת מסתורין והסתרה. החלק הגאומטרי המופשט נראה כמסך המסתיר את ההמשך של התצלום הנטורליסטי ויוצר סקרנות למה שיש מאחוריו.</p>

ב. הסבר מהו הקשר בין שני חלקי היצירה. בתשובתך התייחס לעומק שדה ולתפיסת חלל. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
<p>הקשר בין שני החלקים – עומק שדה – 50% תפיסת חלל – 50%</p>	<p>הקשר נוצר על ידי האופן בו צד שמאל ממשיך את הצילום מימין ביחס ישיר ובהתאמה. בצידו הימני הצילום בעל עומק שדה שנוצר מתיעוד המציאות ושיקופה של פרספקטיבה קווית, הסתרה, אור וצל. הצד השמאלי בהיותו ציור מופשט מייצר שטיחות עקב השימוש במשטחי צבע אחידים ואטומים ולוקאליים. הקשר בין שני החלקים מבוסס על המשך צורני וצבעוני – על ידי שימוש בקווים אלכסוניים וצורות גיאומטריות בשני חלקי העבודה אך גם על ניגוד – בין החלק הימני בעל עומק השדה ותחושת התלת-מימדיות לבין ההשטחה של הצבע בחלק השמאלי. כך יש קשר של ניגוד וחיבור בו זמנית. (תפיסת חלל שטוחה).</p>

שאלה 3 – מיצג (תמונה 4 בנספח)

התבונן ביצירה שבנספח לשאלה 3, **בקתת הצייד** מתוך המיצג D.O.A., דינה שנהב, 2015 (תמונה 4), ובשני התקריבים של פרטים מתוך היצירה (תמונות 5, 6).

א. תאר את היצירה. בתיאורך התייחס לשניים מן האמצעים האומנותיים האלה: חלל, גודל, צבע. הסבר אילו רגשות היצירה מעוררת בך. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
התייחסות לשני אמצעים אמנותיים – 2x50%	המיצג נראה כחדר שקירותיו צבועים שחור, בחדר יש מיטה, אח, שולחן, כיסא, וחפצים נוספים, כולם עשויים מספוג. בנוסף לחפצים המאפיינים חדר מגורים ישנם בחדר הרבה פוחלצים. החדר נראה כמו חדר של צייד, ונראה כמקום שהצייד גר בו. היצירה מעוררת רגשות של מיסתוריות בגלל הפער בין החפץ לבין החומר ממנו עשוי וגם בגלל התוכן – החדר נראה סטרילי אבל יש בו אלמנטים של אלימות ומוות (גרזן, כלי נשק, שטיח מעור של דוב וכד') חלל: החלל כולו מטופל, החדר והתכולה שבו בנויים בצורה ראיסטית מבחינת הגודל והצורה. החפצים מסודרים בחלל כאילו היו החפצים האמיתיים של מישהו שחי בו. גודל: המיצג הוא החדר כולו, גודל האובייקטים הוא כגודל החפצים במציאות (אחד לאחד). צבע: המיצג הוא חדר שקירותיו שחורים, הווילון, הרצפה והתקרה לבנים, תכולת החדר כולה בצבע צהוב. כל מה שיש בתוך החדר עשוי ספוג חשוף, לא צבוע, ולכן הצבע די אחיד ושומר על צבעוניות החומר של הספוג.

ב. הסבר את התפקיד של החומר ביצירה. בתשובתך התבסס על שם היצירה ועל התקריבים שבנספח. (7 נקודות)

ניקוד	הסבר
תפקיד החומר – תקריבים – 50% שם היצירה – 50%	<u>פרט מספר 1:</u> בצילום נראים שלושה רובים תלויים זה מעל זה, הנראים כרובים אמיתיים. על פי שם היצירה ניתן להבין שאלו הרובים בהם הצייד משתמש להרג בעלי החיים. קיים ניגוד בין היכולת האלימה וההרסנית של רובה לבין חוסר היכולת לפגוע ולהזיק, שמתקיים במקרה של רובה עשוי מספוג. <u>פרט מספר 2:</u> בצילום נראית אחת מפינות הבקתה של הצייד, ניתן לראות שולחן ועליו חפצים, מגפיים וכיסא. הכיסא נראה כחפץ לא יציב, רך, העומד להתמוטט, קיים ניגוד בין תפקידו של הכיסא, לשאת את האדם היושב עליו וחוסר היציבות של הכיסא העשוי ספוג, שלפנינו.

שאלה 4 – תצלומים (תמונות 8-9 בנספח)

התבונן בתצלומים שבנספח לשאלה 4, **בית חולים רות רפפורט לילדים** בחיפה, שתכנן האדריכל ארד שרון, 2014 (תמונות 7, 8).
א. לדעתך, מה היו מטרות האדריכל בעיצוב המבנה? התייחס בתשובתך לשניים מן האמצעים האלה:
 איזון, סימטריה, חומר, חלל ומסה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שני אמצעים אמנותיים – 2x50%	<p>מעטפת של מבנה גאומטרי קובייתי מונומנטלי הכולל מגרעת שאף היא בצורת קובייה מוקטנת. קירות המעטפת החיצונית מצופים באריחים לבנים, המשבצים בתוכם חלונות אופקיים המסודרים כביכול באופן אקראי, אך יוצרים איזון. יש סימטריה בין שני חלקי המבנה שמשני צידי המגרעת.</p> <p>המגרעת יוצרת חלל שמפחית את תחושת המסה של המבנה. בכך חשב אולי האדריכל להוריד את תחושת הלחץ והכובד של המקום: בית חולים.</p> <p>המבנה בנוי מלבנים ומזכוכית. קיר הזכוכית הגדול מכניס אותנו לכאורה לתוך החלל הפנימי של בית החולים. גם כאן הזכוכית מורידה מהלחץ ומהכובד של קיר גדול ומסיבי ויש יותר תחושה של קלילות למקום. הזכוכית מחברת בין פנים וחוץ והאדם שנמצא בפנים לא מרגיש שהוא סגור. להפך, יש לו תחושה שהוא גם בחוץ.</p> <p>בחלל שנוצר בגלל המגרעת יש שלושה עמודים בשלושה צבעים הניצבים בזוויות שונות ולא מקבילות זה לזה. בראשם תומכים את תקרת המגרעת ולכן נראים מבחוץ, אך בבסיסם בוקעים מרצפת החלל הפנימי שמצופה בקירות מסך מזכוכית. העמודים נמשכים מפנים המבנה אל חיצוניותו ובכך "שוברים" את תחושת האיזון.</p> <p>התחושות שעולות הן מצד אחד אימה בגלל גודל המבנה, ומצד שני של משחק ילדים, תחושה של חידה ותהייה לגבי העמודים.</p> <p>העמודים שמפרים את הסימטריה תורמים לתחושת השובבות, והצבעוניות מרמזת שהיא פונה לילד. השילוב של חומרים אטומים וסקופים, מרמזים על פתיחות וקשר בין חלל פנימי לעולם שמבחוץ. הם מכניסים אור ואולי גם תקוה.</p>

ב. האם הצבעוניות תואמת את מטרות האדריכל שצינת בסעיף א או מנוגדת להן? נמק את תשובתך. (5 נקודות)

ניקוד	הסבר
צבעוניות – 100%	<p>לדעתי הצבעוניות מחזקת את מטרות האדריכל ליצור תחושה של קלילות ומשחקיות. האגף הפנימי מעוצב בצבעוניות עזה וילדית. קיר מעטפת מזכוכית המכנס המון אור וקשר עם הסביבה החיצונית, חלל משעשע ומדבר בשפת הילד.</p> <p>העמודים בצבעים טהורים: אדום כחול וירוק, כמו צבעוניות במשחק ילדים.</p> <p>העמודים משמשים כתומכות אך גם כצורה ילדית של משחק.</p> <p>אי סדר מאורגן וצבעוני המהווה הסחה לסיבה שבגללה הגיע הילד לבית החולים.</p>

פרק שני – נקודות מוצא (28 נקודות)

שאלה 5 – מסורת וחדשנות

א. בחר ביצירה שיש בה שילוב בין מסורת וחדשנות (בתחום הטכניקה, הנושא או המדיום). ציין את שם האמן ואת שם היצירה ותאר אותה בקצרה. הסבר כיצד באה לידי ביטוי המסורת לעומת החדשנות ביצירה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תיאור – 20% הסבר – 60%	<p>סם טיילר ווד – טבע דומם, עבודת וידאו –</p> <p>תאור: היצירה מתארת תהליך הבשלת יתר ורקבון של צלחת פירות בשלים המאורגנת על סלסלת קש בקומפוזיציה פירמידלית, כמקובל בתאורי טבע דומם מסורתיים. המצלמה מתעדת יום את הפירות מאותה זווית צילום ובאותה קומפוזיציה עד לריקבונם המוחלט. השינוי מתבטא בצבעוניות ובשינויים הצורניים של הדימוי והקומפוזיציה. היצירה היא אוסף התצלומים שמאורגן בסרטון וידאו שעיבד את המעברים כך שזה יראה תהליך המתרחש לעיני הצופה במשך זמן נתון.</p> <p><u>המרכיבים המסורתיים</u> – דרך ההבעה הריאליסטית והנושא.</p> <p><u>החדשנות</u> – הטכניקה והמדיום.</p> <p>המסורתיות מבוטאת בקומפוזיציה המוכרת של הטבע דומם, בדימויים המוכרים שמייצגים את הואניטאס באמנות האקדמיסטית המסורתית, לעומת האמצעי החדשני של הוידאו שמכניס תנועה וחיות לקומפוזיציה הקפואה והדוממת.</p> <p>דוגמאות נוספות: אורי גרשט מפוץ את הטבע דומם. עדי נס הסעודה האחרונה</p>

ב. הסבר מה המסר שרוצה האומן להעביר ביצירה. כיצד החדשנות תורמת למסר זה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
הסבר המסר באמצעות חדשנות – 100%	<p>סם טיילר ווד – טבע דומם, עבודת וידאו –</p> <p>המרכיב החדשני זהו התיעוד בוידאו שעוקב אחרי התהליכים הפיזיים של הרקבון וגורם ליצירה להיות דינמית ושונה מקומפוזיציה מסורתית קפואה ונצחית. התרומה של הוידאו ממחישה את הואניטאס, והרקבון נראה מוחשי ולא רק כרעיון כמופשט.</p>

המסר קשור למשמעת הסימלית של הוואניטס: הכל הבל הבלים, הבחירה להביע מסר שמאפיין את המסורת באמצעים חדשניים מעידה על המשכיות ועל הרלוונטיות של הנושא גם היום.

שאלה 6 – דרכי התבוננות במציאות וייצוגה – חלום ופנטזיה

א. בחר ביצירה שעוסקת בחלום או בפנטזיה. ציין את שם האמן ואת שם היצירה ותאר אותה בקצרה. הסבר דימוי אחד ביצירה שבאמצעותו מייצג האמן את תחושת החלום או הפנטזיה. (8 נקודות)

הסבר	ניקוד
<p>ג'ורג'ו דה קיריקו – המסתורין והמלנכוליה של הרחוב.</p> <p>תיאור: בעבודה רואים רחוב, מצד ימין יש מיבנה גדול עם פתחים בצורת קשת, לפני המבנה עומד קרון עץ שדלתותיו פתוחות, מצד שמאל יש בית ארוך, בהיר, עם פתחים בצורת קשתות, הרחוב צהוב, השמיים ירוקים.</p> <p>על הקרקע הצהובה רואים צללית של ילדה עם חישוק רצה מלמטה למעלה, וצללית של דמות גדולה ומאחוריה מוט או מקל, הנראית מגיעה מלמעלה בדרך למטה. הפרספקטיבה אלכסונית ומעט מעוותת והתחושה מאיימת.</p> <p>דימוי: הצל של הילדה הרצה עם החישוק; דה קיריקו מתאר את הדמויות בציור על ידי הצל שלהן, ללא תיאור של הדמות עצמה, בצד השמאלי למטה נראה צל של ילדה הרצה לכיוון מעלה הרחוב, מגלגלת חישוק. ממעלה הרחוב נראה צל של אדם, הצל נראה שייך לאדם גבוה ומאיים, נראה שעוד מעט הדמויות ייפגשו, דבר היוצר תחושת איום. תיאור הדמויות רק על ידי הצל שלהן מדגיש את תחושה מוזרה, תחושה של חוסר ודאות, קושי למקם את הדמויות בעולם מובן וספציפי, דברים שמדגישים את תחושה של חלום והפנטזיה.</p>	<p>שם האמן – 10%</p> <p>שם היצירה – 10%</p> <p>תאור – 20%</p> <p>דימוי – 20%</p> <p>הסבר הדימוי – 40%</p>

ב. בחר שני אמצעים אמנותיים והסבר איך הם מחזקים את תחושת החלום או הפנטזיה. (10 נקודות)

הסבר	ניקוד
<p>זווית ראייה: הציור בנוי כך שזווית הראייה של הצופה היא גבוהה, דבר הנותן תחושה שהצופה נמצא במעין תעופה, בנוסף לכך זווית הראייה היא על אזור צדדי בסיטואציה המצוירת, דבר הנותן תחושה שהצופה לא רואה את הסצנה המרכזית, הוא מביט מהצד כמו מגיח בתעופה לראות את הסצנה המרכזית שתתרחש או מתרחשת במקום אחר. זווית ראייה זו מחזקת את תחושת החלום והפנטזיה.</p> <p>פרספקטיבה: הציור מצויר בפרספקטיבה קיצונית, ומעוותת, המבנים שמשני צידי הדרך הצהובה נראים הולכים ומתרחקים בצורה מאוד מהירה, כך שבמבט אחד נראה מרחב שאמור להיות מאוד ארוך אבל מצד שני יש צמצום שלו, דבר זה גורם לתעתוע, התחושה המתעתעת הזו מדגישה את חוסר הבנת החלל דבר המדגיש את תחושת החלום והפנטזיה.</p>	<p>שני אמצעים</p> <p>אמנותיים – 2x50%</p>

שאלה 7

יצירה-אמן-חברה

א. אומנים רבים מתייחסים ביצירתם לתופעה של אלימות בחברה כדי להביע ביקורת חברתית. בחר ביצירה העוסקת באלימות בחברה, ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. (6 נקודות)

הסבר	ניקוד
<p>נאן גולדין – נאן אחרי שהוכתה. בצילום ניראית הצלמת נאן גולדין מתבוננת היישר למצלמה. היא מאופרת באודם אדום, עונדת עגילים, יושבת בחלל שניראה כמו סלון ביתי ומאחוריה וילון. עיניה של גולדין מכוסות חבורות ("פנסים") – עדות לכך שהוכתה באגרופים בעיניה.</p>	<p>שם האמן – 20%</p> <p>שם היצירה – 20%</p> <p>תאור – 60%</p>

ב. ציין שני אמצעים אומנותיים שבאים לידי ביטוי ביצירה, והסבר כיצד הם תורמים להבנת הביקורת החברתית ביצירה. (12 נקודות)

ניקוד	הסבר
שני אמצעים אמנותיים – 25% x 2 תרומתם להבנת היצירה – 25% x 2	<p>אמצעים אומנותיים:</p> <p>1. תאורה – חלל הצילום מוחשך ויש מקור אור המאיר את פניה המוכים של האמנית ואת שפתיה המשוחות בשפתון. התאורה מובילה את עינו של הצופה אל שטפי הדם שתחת עיניה של גולדין ואל עינה השמאלית שניכרים בה עדיין סימני דם או שטפי דם פנימיים. לצד המכות האמנית נראית מטופחת והטיפוח מדגיש עוד יותר הן את הנשיות (שפתון אדום) והן את האלימות שחוותה. הניגוד בין האיפור והסצנה לבין המכות החשופות מעצים את התחושה הקשה העולה מהצילום.</p> <p>2. צבעוניות – תצלום צבע. הרקע שחור לבן (במרקמים שונים של לבן – קיר ווילון), הרקע מוחשך, החיים כמעט ולא נראים. ברור כי מדובר בבית, אך לא ברור של מי הבית והוא מתפקד כ"כל בית". הרקע הביתי מעצים את תחושת הפיעות, מאחר שבית אמור להיות מקום חם ומגן. הכתם האדום של השפתון בולט על רקע פניה הלבנות שכתמים חומים ושטפי דם מעידים על מה שעברה. השפתון האדום כמובן מאזכר דם. כך האדום מייצג גם את נשיותה של האמנית וגם את האלימות (דם) שחוותה. גם כאן הניגוד במשמעות של הצבע מעצים את הזעזוע מהתיעוד האלים.</p> <p>3. קומפוזיציה מרכזית – פניה של גולדין נמצאים במרכז. נקודות המגוון של התמונה היא פניה המוכים. היא לא מאפשרת לצופה להפנות את מבטו מהאמת הכואבת של סימני האלימות שעל פניה.</p> <p>4. פוקוס מלא – מאפשר התמקדות מלאה בדמות ובסימני האלימות שבפניה. כל האמצעים האלו מחדדים ומדגישים את הקלות הבלתי נתפסת ואת הנורמליזציה של אלימות נגד נשים.</p>

שאלה 8

אומן וחברה – ביקורת סביבתית

א. בחר ביצירה המבטאת ביקורת סביבתית. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. הסבר מהו המסר שהאומן רוצה להביע ביצירתו. בתשובתך התייחס למיקום של היצירה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 20% המסר (התייחסות למיקום היצירה) – 60%	<p>יוזף בוייס, "אלונים 7000" (Oaks 7000). בעזרת מתנדבים רבים נטע בויס 7000 עצי אלון במשך מספר שנים בעיר קאסל בגרמניה. סביב הגזע הצמידו בוייס והמתנדבים אבל בזלת שנלקחה מהרי געש כבויים. המטרה של בוייס היתה לבצע פעילות של "תיקון עולם", לתקן את הסביבה האורבנית הפגועה כשהמסר הוא להתחבר אל הטבע, כאשר כל עץ ואבן מסמלים מעין אנדרטה חיה ומשתנה, לעבר הקשה (נאציזם) ולכוחו של הטבע.</p>

ב. ציין שני אמצעים אומנותיים שבאים לידי ביטוי ביצירה, והסבר את תרומתם למסר שהסברת בסעיף א. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שני אמצעים אמנותיים – 25% x 2 תרומתם למסר – 25% x 2	<p>שני אמצעים אומנותיים שבאים לידי ביטוי:</p> <p>1. חומר – עץ ואבן בזלת. חומרים אלו נתפסו כבעלי יכולת ריפוי.</p> <p>2. דימוי – עץ אלון – נקשר לעבר הנאצי אותי ניסו להזחיק בגרמניה – היטלר הוסיף לקודקודו של צלב ברזל שניתן לגיבורי מלחמה סמל של עץ אלון.</p> <p>3. מדיום: אומנות השתתפותית, אומנות קהילתית אמנות סביבתית. הבחירה לשתף מתנדבים רבים איפשרה לייצר אמירה חזקה של אחדות סביב הרצון לשנות את ההיסטוריה ולייצר תיקון וריפוי.</p> <p>4. חזרתיות – העצים ואבני הבזלת יוצרים אלמנט של חזרתיות לרוחבה ולאורכה של העיר ובכך מעצימים את המסר של זכרון העבר לצד תיקון וריפוי.</p>

פרק שלישי – אומנות בהקשרים שונים (32 נקודות)**שאלה 9****שאלת מאמר: גדעון עפרת – אוצרות היא קיר ותשוקה**

- א.** במאמר טוען גדעון עפרת: "בעומק הווייתו, כל אוצר הוא "אוצר יוצר". הסבר את דבריו של גדעון עפרת לפי המאמר. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
הסבר – 100%	גדעון עפרת אומר שמלאכת האוצרות היא יצירה. אופן הגיבוש של מספר יצירות יחד יוצר אמירה מסוימת, שהיא אמירתו של האוצר. כלומר זוהי יצירתו. גדעון עפרת אומר שכל אוצר הוא "אוצר יוצר" וזאת בשל העובדה שדבר ראשון האוצר, בעצם בחירתו להציג יצירה מסוימת, מעניק לה חותם ומעמד של יצירת אמנות. עפרת אומר שיש מספר דרגות של יצירתיות של האוצר: אוצר שהוא פחות יצירתי נקרא בפיו אוצר שקוף. אוצר זה משרת את האמן וכל תפקידו להעביר את היצירות מהסטודיו של האמן לחלל התערוכה. לעומת זאת האוצר היוצר יכול לאסוף יצירות בהקשרים טעונים, יכול לחשוב על מיקום הצגה לא מסורתית, על אופן תצוגה לא שיגרתי וכו'. לסיכום: אוצר יוצר יכול לזמן את היצירות בהקשר סביבתי טעון, לשלב מושאים שונים בתצוגה, לחשוב על אופני תצוגה יצירתיים.

- ב.** הבא דוגמא מתוך המאמר ל"אוצר יוצר". (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
דוגמא – 100%	גדעון עפרת מספר על תערוכה שהקים בשנת 1994 – מחנה אוהלים גדול שהקים במסגרת אירועי תל חי. הוא הכניס את היצירות של עשרות אמנים לתוך האוהלים. כדי להמחיש ולחזק את התחושה והחוויה של מופע נודד הוא הביא לשם גם לונה פארק שבידר את הילדים, וזאת מאחר שהיה זה בחג הסוכות. לדבריו, המאהל הנרחב תפקד כמיצב העוטף את היצירות המוצגות בטענה משמעותית אודות יחסי אמנות, תרבות וטבע.

שאלה 10**ביקור בתערוכה או סיור וירטואלי**

- א.** בחר בתערוכה שביקרת בה במסגרת לימודי האמנות באופן פיזי או וירטואלי. ציין את שם התערוכה והיכן הוצגה. תאר את חלל התערוכה. (6 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם התערוכה – 25% היכן הוצגה (שם המוזיאון/גלריה) – 25% תאור החלל – 50%	מוזיאון תל אביב לאמנות, ג'ף קונס: ערך מוחלט / עבודות מאוסף מוגרבי – תיאור החלל: חלל הגלריה בו מוצגת התערוכה מאד גדול והוא מחולק לשני חלקים מרכזיים באמצעות קיר לא ארוך, המשאיר את החיבור בין שני החללים פתוח ברובו. בנוסף לחלל המרכזי, ישנו חלל סגור בו מוקרן סרט על האמן. בחלל המרכזי ובמבואה לפני הגלריה מוצבים פסלים ועל הקירות תלויים ציורים גדולי מימדים. <u>דוגמא נוספת:</u> גלריה ארטפורט (העמל 8 תל אביב) – חלל הגלריה של תכנית שהות אמן ארטפורט שם התערוכה: "אמא בשלי לי מיץ גנבים" חלל הגלריה בנוי שני מפלסים.

ב. הסבר נושא מרכזי אחד שעולה מתערוכה זו. בסס תשובתך על קשר בין שתי יצירות. ציין את שמות האמנים ושמות היצירות. תאר כל יצירה בקצרה. (12 נקודות)

ניקוד	הסבר
<p>הסבר נושא מרכזי – 40%</p> <p>קשר בין היצירות:</p> <p>שמות האמנים – 2x10%</p> <p>שמות היצירות – 2x10%</p> <p>תאור כל יצירה – 2x10%</p>	<p>שני נושאים מרכזיים העולים מהתערוכה ג'ף קונס: ערך מוחלט</p> <p>1. חברת הצריכה והשפע – הדימויים אותם בוחר קונס שייכים לתרבות האמריקאית, לחברת הצריכה. אולם, הוא משחק עם החומרים שיוצרים את הפסל. הוא יוצר מצג שווה של חומרים רכים המפוסלים בחומרים קשים, כך למשל הבלונים, הצעצועים המתנפחים ו"פסלי הפורצלן". הענק הירוק עשוי ברונזה, למרות שהוא נראה עשוי פלסטיק מתנפח. זו הסיבה שהוא יכול לשאת על גבו סלע שיש ענק. פסלי הבלונים עשויים גם הם ברונזה ומלוטשים כמראה, כך שיבריקו וישקפו את סביבתם. קונס מייצר סתירה חומרית בין הנראות לבין הדבר עצמו. הוא שואל שאלות על האמת, על מצגי שווא. האם מה שאנו רואים הוא אכן כזה? הוא מבקר / שותף לתרבות צריכה שהדגש ניתן בה רק על הנראות החיצונית ולא על האיכות (הייצור הזול בסין). הזיוף עומד בבסיס היצירה הקונסית. בתערוכה יש לצופה האפשרות לראות <u>מספר מופעים</u> של התופעה. כל העבודות, ללא יוצא מן הכלל, עשויות לעילא ולעילא, כך שגם לא ניכר מגע יד אדם בתוצר הסופי – כפי שתוצר של מפעל יוצא בגימור מושלם ולא ניכר עליו מגע יד האדם. (עבודות לדוגמה: הענק הירוק – חיקוי של בלון פלסטיק מתנפח, זוג רקדני בלט כחיקוי של פורצלן) שתייהן בגודל אדם.</p> <p>2. קיטש, גבוה ונמוך באומנות – הדימויים ודרך ייצוגם מעלים שאלות בנוגע לטעם טוב וטעם רע באומנות ובמובחן שייכים לעולם דימויים מסחרי</p> <p>3. קונס כאומן גיבור תרבות – התערוכה כאירוע המוני סוחר קהל רב, היצירות כיצירות איקוניות המוכרות גם לקהל מחוץ לשדה האומנות, המפעל כמייצר את חזונו של קונס שתי יצירות המדגימות את הנ"ל: הענק הירוק וכלב בלון מפותל. הענק הירוק הינה דמות השאולה מסרט מצוייר. בסגנונו הידוע של קונס היא מועתק לתל מימד תוך חיקוי מקסימלי ועיבוד פרפקציוניסטי ומוקפד של היותה דמות בלון מנופחת- כלב בלון מנופח- מסדרה העוסקת בצעצועים וממתקי מסויבות בה נראית שוב היכולת לחקות ולתאר חומר אחד – בלון – דרך חומר אחר – מתכת מבהיקה. ההגדלה של הדימויים והמקור שלהם מבטאים את הנושאים שפורטו בנ"ל.</p>

שאלה 11

דיאלוג עם אומן

אם בחרת לענות על שאלה זו עליך לצרף תצלום של היצירה שיצרת בשעורי האומנות.

א. בסדנת האומנות יצרת את העבודה "דיאלוג עם אומן". ציין את שם האומן שבחרת. הסבר מדוע בחרת באומן זה.

התייחס בתשובתך לנושאי היצירה, דרך הביטוי ולטכניקה. בסס תשובתך על אחת מעבודותיו של האומן. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 20% הסבר שמתבסס על נושא/ דרך ביטוי/טכניקה – 80%	שם האמן: ג'קסון פולוק. בחרתי בג'קסון פולוק מפני שאני מאוד אוהבת את העבודות שלו, מעניינת אותי דרך העבודה המיוחדת לו, עבודה מתוך תנועה של כל הגוף, כמו מן ריקוד, שיוצר את הציור. הציור מופשט. האמן עבד בטכניקה מיוחדת, הוא הניח את הבד הגדול על הרצפה, השתמש בצבעים תעשייתיים, עבד בעיקר עם מקלות ולא עם מכחולים, העבודה נעשתה על ידי התזה ושפיכה של הצבע על הבד תוך כדי תנועה של האמן מסביב לבד, הציור שנוצר הוא כמו עקבות של הפעולה, התנועה של האמן יוצרת את הציור. בחרתי להתייחס ליצירה "מספר 34". היצירה היא אוסף של קווים וכתמים, אי אפשר לזהות צורות ספציפיות, יש תחושה של תנועה, הצבעוניות עזה והרקע בהיר. הקווים לא אחידים בעוביים, הם קווים שלעיתים הופכים לכתמים, בגלל אופי הציור והטכניקה הייחודית שלו. רוב הקווים שחורים, וחלקם בצבעים: צהוב, ירוק ואדום, הצבעים נראים כמו צבע שנשפך על הבד.

ב. תאר את היצירה שלך. הסבר כיצד השפיעו יצירותיו של האומן על היצירה שלך. בתשובתך ציין נקודת דמיון אחת ושתי

נקודות שוני בין יצירת האומן ובין יצירתך, והתייחס לאמצעים אומנותיים שונים. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
תאור העבודה – 20% נקודות דמיון + הסבר – 40% שתי נקודות שוני + הסבר – 2x20%	העבודה שלי בנויה מצבעים ששפכתי על בד גדול, לאחר ששפכתי את הצבעים נתתי לצבעים לנוזל לכיוונים שונים, כך שחלק מהציור בנוי מקווים וחלק מכתמים מעורבבים, הצבעוניות חמה, בעיקר אדום כתום וצהוב, הרקע שחור. לאחר מכן חתכתי את הבד ליצירת סדרה של יצירות קטנות. הציור מופשט, אין אפשרות לזהות דימויי ספציפי. הושפעתי מציוריו של ג'קסון פולוק בטכניקת הציור, ציור שנוצר מתוך פעולה פיזית. כמו כן הושפעתי מהתחושה שעבודותיו מעבירות, תחושה של תנועה מהירות, ופראות, שאותה ניסיתי גם אני להעביר ביצירה שלי. נקודות דמיון: שני הציורים נוצרו בטכניקה דומה, שניהם בנויים מקווים וכתמים שנשפכו על הבד, גם אני, כמו ג'קסון פולוק פרשתי את הבד על הרצפה ושפכתי עליו צבע תעשייתי, לאחר מכן הרמתי את הבד מצדדים שונים ונתתי לצבע לנוזל, עשיתי את זה תוך תנועה כך שבעצם תנועות הגוף שלי, יצרו את הציור. שתי נקודות שוני: הצבעוניות של שני הציורים שונה. אני בחרתי לעבוד על בד שצבעתי אותו מראש בצבע שחור, ולאחר מכן בחרתי בצבעים חמים בלבד: אדום צהוב וכתום, המראה הצבעוני שונה. בנוסף הגודל הקטן של סדרת העבודות שיצרתי שונה באופן מהותי מיצירותיו של פולוק שלרוב הינן גדולות ממדים. הגודל הקטן של עבודותי יוצר תחושה יותר אינטימית ואישית.

שאלה 12**אוצרות**

אם בחרת לענות על שאלה זו, עליך לצרף תצלום של התערוכה שאצרת (מקט/תערוכה בחלל אמיתי/חלל וירטואלי) בשיעורי האומנות.

א. במסגרת לימודי האומנות אצרת תערוכה. ציין את נושא התערוכה, וחמש יצירות שהוצגו בה. בתשובתך ציין את שם האומן, את שם היצירה ואת הטכניקה שהאומן השתמש בה. תאר יצירה אחת מבין חמש היצירות שציינת. (9 נקודות)

הסבר	ניקוד
אפשר לעשות עבודת אוצרות ליצירות מוכרות. אפשר לאצור יצירות מצילומים באינטרנט או רפרודוקציות. אסור לעשות עבודת אוצרות על יצירות של התלמיד עצמו. ואסור לעשות אוצרות ליצירות של חברים לכתה – על תרגיל שהמורה נתנה. ! בהסברים של התלמיד יש לחפש נימוקים הגיוניים. לבחון איך הוא מסביר את השיקולים שלו.	נושא התערוכה – 10% הסבר למניע לבחירה – 40% שם התערוכה – 10% 5 יצירות: אמן, שם יצירה, טכניקה – 5x8%

ב. הסבר מהו הרעיון המרכזי בתערוכה שאצרת, וכיצד רעיון זה בא לידי ביטוי בעיצוב החזותי של החלל. בתשובתך התייחס למבנה החלל, לאופן התלייה וההצבה של היצירות ולקשר ביניהן. (9 נקודות)

הסבר	ניקוד
על התלמיד להסביר את מבנה החלל (גם אם זה חלל אמיתי וגם אם זה חלל מדומה). להסביר את אופן התלייה וההצבה של היצירות – גובה, סמיכות היצירות, צבעוניות, פיזור מדיומים – ציור לעומת פיסול וכו'. להסביר את אופן התאורה – מיקום חלון, מיקום תאורה וכו'.	רעיון מרכזי – מבנה החלל – 34% אופן התלייה וההצבה – 33% תאורה – 33%

פרק רביעי – העמקה בתקופה (16 נקודות)
א. אומנות קלאסית – יוון ורומא בעת העתיקה

שאלה 13

פיסול רומי

א. הסבר מטרה אחת של פיסול השליטים בתקופת רומא. (6 נקודות)

ניקוד	הסבר
תפקיד – 100%	<p>פסלי שליטים – אמנות רשמית, בפסלים למטרות תעמולה ניכר ביטוי לכוח וסמכות השליט, השליטים הוצגו כבעלי מרץ ותבונה צבאית מדינית הם הוצגו כמצביאים, כאלים, כנואמים ופילוסופים, בתקופת האימפריה הוצבו פסלי השליטים בכל הפרובינציות וכן הוטבעו על גבי מטבעות.</p> <p>תפקיד פסלי הקיסרים היו למטרות של תעמולה פוליטית, הפסלים הוצבו ברחבי האימפריה והמחישו את שלטונם, כן היה נהוג פולחן הקיסר שבו כל אדם חייב להקטיר לפני הפסל לאות מסירות ונאמנות.</p> <p>הפסלים והאנדרטאות שהציב אוגוסטוס היו משובצים במגוון של סממנים ואטרביוטים אשר נועדו להציג את הקיסר, בהתאם לסיטואציה.</p>

ב. בחר בפסל המתאר דיוקן או דמות של שליט מתקופת רומא. ציין את שם הפסל ואת שם האומן (אם ידוע). תאר שני מאפיינים של הפיסול בתקופה זו, והסבר כיצד הם באים לידי ביטוי בפסל שבחרת. (12 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם הפסל (ושם האמן אם ידוע) – 20% שני מאפיינים של התקופה – 2x20% כיצד הם באים לידי ביטוי בפסל – 2x20%	<p>אוגוסטוס "מפרימה פורטה", מאה 1 לפנה"ס, שיש, 204 ס"מ גובה.</p> <p>מתואר כשליט הנושא בנטל השלטון לטובת הכלל, מתואר כאיש צבא. וזאת כדי לתאר מצד אחד את גדולתו ומצד שני להישאר נאמנים למסורת התיאור הרומית. הפסל הוא בטכניקת חציבה בשיש.</p> <p>הקיסר לבוש שריון, על גבי השריון ישנו תבליט שעליו האנשה של השמים והאדמה, ודמויות המסמלות את הארצות המנוצחות – העולם כולו נתון למרות הקיסר. במרכז השריון ישנו תיאור של אירוע היסטורי – החזרת הדגלים הרומאים שנפלו בידי הפרסים קצין רומי מקבל את הנשרים המקודשים מידי קצין פרסי.</p> <p>הפסל מאוזן על רגל שמאל, יד שמאל אוחת בחנית, יד ימין מורמת בתנועת יד – הרשמת הצופה.</p> <p>הפסל לובש לבוש מאפיין של גנרל בצבא רומא.</p> <p>עמידה כיאסטית.</p> <p>לבוש – קפלים שופעים, ניתן לראות את הגוף מתחת לבגד.</p> <p>שני מאפיינים: פיסול בשיש, פיסול דמות אדם באופן ריאליסטי</p>

שאלה 14

אדריכלות

א. פרופורציה היא מאפיין מרכזי באדריכלות יוון. בחר מקדש יוני. ציין את שמו ומיקומו. הסבר כיצד הפרופורציה באה לידי ביטוי במקדש שבחרת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מקדש - שם ומקום - 20% הסבר - 80%	מקדש יוני - פרטנון - אקרופוליס, אתונה, יוון. פרופורציה - המקדש נבנה בתכנון קפדני של הפרופורציות בין כל אחד מחלקי הבניין ומידות הבניין כולו. פרופורציות אלה הן חלק מהסדר הדורי לפיו הוא בנוי. (ההקפדה על המידות יחד עם העקמומיות הקלה של המבנה ופרטיו העיטוריים הפכו אותו למקדש הדורי המושלם ביותר שנבנה). לפי תאוריות מסוימות, הפרופורציות בין חלקיו של הפרטנון לפי יחס מתמטי המכונה "יחס הזהב" השווה בקירוב ל-1.618. יחס מתמטי זה מאפיין יחסי מידות רבים בטבע וייתכן שזה גרם לכך שהיה בו שימוש גם באדריכלות החל מסגנון הבנייה הקלאסי. היחס בא לידי ביטוי בפרטנון ביחסי מידות זהים גם ביחס בין הרכיבים הגדולים, כגון גובה העמודים וגובה האנטבלטורה ובהמשך גם ביחס שבין שאר הרכיבים והאלמנטים הקישוטיים בארכיטרב ובאפריז.

ב. בחר מאפיין אדריכלי נוסף שאופייני לתקופה והסבר כיצד הוא בא לידי ביטוי במקדש שבחרת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מאפיין אדריכלי - 20% הסבר - 80%	מאפיין אדריכלי נוסף - גמלון. הגמלון הוא אלמנט אדריכלי בצורת משולש שווה-שוקיים בחזית של מבנה. גמלונים נפוצו במבנים, בעיקר מקדשים באדריכלות יוון העתיקה. מטרתו המקורית של הגמלון היא לתמוך את הגג המשופע, אך נעשה בו שימוש אדריכלי בעיקר כדי לתת למבנה מראה יציב ואיתן. באדריכלות הקלאסית מופיע הגמלון מעל השכבות של הארכיטרב, האפריז והקרניז, כחלק מהאנטבלטורה. הגמלון הקלאסי הוא הכותרת של המבנה כולו. בפרטנון הגמלונים היו קשורים למיתוסים אודות האלה אתנה. בגמלון המזרחי, הקדמי, הוצגה לידתה של האלה מראשו של זאוס. במרכז ניצבים זאוס ואתנה, אשר יצאה מזאוס כשהיא בוגרת וחמושה. ליד זאוס עומד הפיסטוס ואילו ניקה רצה להודיע על לידת אתנה לאלים אחרים הנמצאים בקומפוזיציה. בקצה הגמלון נמצאים הליוס ה"מגיח" מן הים וסליני, אלת הלילה, שוקעת אל הים מעברו השני של הגמלון. בכך מצליח האמן להתאים בצורה מושלמת את הנרטיב הסיפורי אל הקומפוזיציה המשולשת של הגמלון.

שאלה 15**אומנות מבוססת טקסט**

א. בחר ביצירה מן העת העתיקה המבוססת על סיפור מן המיתולוגיה היוונית. ציין את שמה ואת המדיום שבה נוצרה, ותאר בקצרה את היצירה ואת הסיפור המיתולוגי שעליו היא מבוססת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם היצירה – 10% מדיום – 10% תאור – 40% הסבר – 40%	הרקולס נאבק באריה מנמאה. כד מאתונה, המאה החמישית לפנה"ס. הרקולס, הוא גיבור מהמיתולוגיה היוונית והרומית. הוא בנם של האל היווני זאוס ובת התמותה אלקמנה. כדי לכפר על חטא שעשה הטילו עליו שתיים עשרה משימות. המטלה השמינית של הרקולס היתה ללכוד את הסוסות הפראיות של דיומדס, מלך תרקיה, שניזונו מבשר אדם. זהו כד שמצויר בסגנון הדמויות השחורות. אין שליטה מוחלטת בעיצוב הדמות. הפרופורציות של הגוף לא נכונות, העין מודגשת ונראית חזיתית כשהראש מתואר בפרופיל. הרקולס מצויר בעמידה, נאבק באריה שנראה אנושי מאחר והוא עומד על שתי רגליים אחוריות.

ב. בחר ביצירה מן התקופה המודרנית או הפוסט־מודרנית או העכשווית שמבוססת על סיפור מן המיתולוגיה. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. הסבר מהו התפקיד של הסיפור המיתולוגי ביצירה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	דייויד לה־שאפל – ברבור מיתולוגי 1988. ביצירה נראית הזמרת מדונה כשהיא שרועה על מצע כחול שמדמה מים מתחתיה ושמיים מאחוריה. מאחוריה משמאל שלושה ברבורים לבנים. היצירה מתכתבת עם הסיפור המיתולוגי של לדה והברבור. היא מציגה תשוקה ופיתוי. הסיפור המיתולוגי מעצים את דמותה של מדונה ככוכבת על נחשקת ויפיפייה בעלת כוחות פיתוי רבים.

ב. רנסנס

שאלה 16

גילויים וחידושים בציור

א. בחר ציור מתקופת הרנסנס שיש בו גילוי או חידוש. ציין את שם האומן, שם הציור ותאר אותו בקצרה. הסבר מהו הגילוי או החידוש בציור שבחרת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	הסעודה האחרונה, לאונרדו דה וינצ'י – בציור מתוארים ישו ושנים עשר שליחיו בסעודה שבה אמר ישו לתלמידיו כי יש ביניהם בוגד וכי הוא עצמו ימות. הם יושבים בחדר ומאחוריהם שלושה חלונות מהם נשקף נוף. בתקופת הרנסנס החלו לצייר בצבעי שמן. גם לאונרדו צייר בצבעי שמן. במקרה זה, במקום לצייר פיגמנט על טיח רטוב, ליאונרדו הוסיף שמן והשמן לא נקלט בקיר. ליאונרדו ניסה להמציא טכניקה חדשה לציור פרסקו (אך יש לציין שהטכניקה לא הצליחה). גילויים וחידושים בציור הינם ציור בצבעי שמן, פרספקטיבה, אנטומיה נכונה.

ב. ציין שניים מעקרונות הרנסנס והסבר כיצד הם באים לידי ביטוי ביצירה שצינת בסעיף א. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
עקרונות הרנסנס – 2x25% ביצירה – 2x25%	הסעודה האחרונה, לאונרדו דה וינצ'י – עיקרון מתקופת הרנסנס הוא <u>התיאור הנכון</u> . אחד האמצעים ליצירת אשליית חלל מציאותי היא <u>הפרספקטיבה</u> . פרספקטיבה קווית – מבוססת על כך ששני קווים מקבילים נראים כמתקרבים אחד אל השני ככל שהם מתרחקים מהצופה, עד שהם מתחברים בנקודת מגוז על קו האופק. נקודת המגוז בציור נמצאת בראשו של ישו שיושב במרכז הציור. בציור יש שימוש גם בפרספקטיבה אורית הנראית בנוף המשתף בחלון. שתי הפרספקטיבות תורמות לתחושת העומק והתיאור הנכון. עיקרון נוסף הוא <u>הומניזם</u> . הדמויות מצוירות באופן ריאליסטי, בעלות מגוון רחב של ביטויי רגשות אנושיים כמו עצב, הפתעה, בילבול וכד' בעקבות הודעתו של ישו. עיצוב הדמויות מבחינת סגנון והבעה קשור לעיקרון זה.

שאלה 17

אדריכלות

א. הסבר את המושג רנסנס וציין שלושה מעקרונות התקופה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שלושה עקרונות: $1 + 3 \times 33\%$	רנסנס – לידה מחדש. עקרונות הרנסנס: החייאת הקלאסיקה, הומניזם, שאיפה לריאליזם – התיאור הנכון (אנטומיה נכונה, תאור אינדיווידואלי של דמות, שימוש בפרספקטיבה ליצירת אשליית חלל). בארכיטקטורה – צמצום ופשטות בצורות ועיטורים, הרמוניה (התאמת חלקי המבנה זה לזה ולשלם).

ב. בחר במבנה אדריכלי מתקופת הרנסנס. ציין את שם האדריכל, שם המבנה, מיקומו, ותאר אותו בקצרה. בתיאורך התייחס לשני מאפיינים אדריכליים שמבטאים את עקרונות הרנסנס שציינת בסעיף א. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האדריכל – 10% שם המבנה – 10% מיקומו – 10% שני מאפיינים אדריכליים – 2x35%	קפלה פאצ'י בכנסיית סנטה קרוצ'ה, פירנצה – ברונלסקי – החייאת הקלאסיקה: שימוש באלמנטים אדריכליים קלאסיים. בחוץ שורת עמודים, כותרות קורינטיות, קשת, כיפה עגולה, מנלים מרובעים לעיטור. בפנים קשתות מדליונים, פנלים מרובעים. הומניזם: קנה מידה אנושי, מבנה קטן יחסית – התאמת פרופורציות המבנה לגוף האדם.

שאלה 18

אומנות מבוססת טקסט

א. בחר ביצירה מתקופת הרנסנס שנעשתה למען הכנסייה. ציין את שם האומן, שם היצירה ותאר אותה בקצרה. הסבר באיזה אופן משרתת היצירה את הכנסייה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	פיסול – מיכלאנג'לו, הפייטה היפה. כנסיית סנט פטרוס, קריית הותיקן, רומא. משמעות שם הפסל באיטלקית היא "רחמים". היצירה מתארת את המדונה המערסלת בחיקה את גופת ישו המת, לאחר שהורד מהצלב. ציור – מזאצ'ו – השילוש הקדוש, כנסיית סנטה מריה נובלה. ביצירה מתואר השילוש הקדוש: ישו, האב ורוח הקודש. ישו תלוי על הצלב מתחתיו דמות שלד עם כיתוב שמתאר את העובדה שכולם סופם למות. הקומפוזיציה של משולש כלפי מטה מדגישה את ההיררכיה. שתי היצירות משרתות את הכנסייה בכך שהן לקוחות ומתארות סיפור מהברית החדשה. צליבתו של ישו, הסבל הקשור בזה והרחמים קשורים להולדת הנצרות והם הבסיס לדת זו. השימוש באלה מחזק את התכנים והבסיס האמונותי של הקהל בכנסייה.

ב. בחר ביצירה מן התקופה המודרנית או הפוסט-מודרנית או העכשווית שיש בה מוטיבים או סמלים שקשורים לדת כלשהי. ציין את שם היצירה ואת שם האומן, ותאר אותה בקצרה. הסבר כיצד היחס של האומן כלפי הדת בא לידי ביטוי ביצירה זו. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	מיכאל סגן כהן, שם, 1982 – היצירה מחולקת לשני פאנלים המונחים זה לצד זה, כשהפנאל הימני נמוך מהפנאל השמאלי. בפנאל הימני מתוארת כף יד המצביעה על המילה שם המתוארת בפנאל השמאלי. למילה 'שם' יש משמעויות שונות בשפה העברית וביהדות: ראשית זה תלוי בכיצד מנקדים אותה, שנית האם מתייחסים אליה כפשוטה או במשמעותה המיסטית ששם זה שם ה'. כך שכל אחד יכול להתחבר ליצירה מהכיוון הפרשני שהוא נותן לה. כף היד המצביעה על מילה קונקרטית, אף היא מרמזת על שכתוב במקרא בנוגע לאצבע אלוקים. בנוסף, הפונט הוא מקראי, כך שמיד מקשרים את היצירה למסורת. הצבעוניות החמה/קרה המופיעה בחלוקה ברורה של שמים וארץ גם מרמזת על סדרים והיררכיה בעולם על פי תפיסת הא-ל ביהדות, ועל הניגוד בין הארצי לשמימי.

ג. בארוק

שאלה 19

אומנות הבארוק

א. קיארוסקורו הוא אחד מן האמצעים האומנותיים הרווחים באומנות הבארוק. בחר ביצירה שאפשר למצוא בה שימוש בקיארוסקורו, ציין את שמה ואת שם האומן, ותאר אותה בקצרה. הסבר איזו אווירה באה לידי ביטוי ביצירה שבחרת בשל השימוש בקיארוסקורו. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 20% תחושות – 60%	קרוג'יו, הקריאה למתאוס, 1598 – הסצנה המתוארת היא הסצנה המתארת את בחירתו של מתיאוס (מתי) על ידי ישו להיות שליחו. מתיאוס יושב בבית מרזח רומאי בחברת אנשים הדורי כובעים, בהיותו עדיין מוכס. ישו מגיע למקום ובוחר בו להיות שליחו. בתמונה יושב מתיאוס במרכז, ישו עומד בצד ומצביע עליו או קורא לו. מתיאוס המופתע מרים את ראשו כשואל "מי אני??". השימוש בקיארוסקורו יוצר אווירה של מתח ודרמתיות. אין מקור אור מזוהה והאור מאיר כל דמות בחלק אחר, בעוד שחלקים אחרים שרויים בחושך. הצבעוניות כתמית וכהה והניגוד בין אור וצל מוסיפים לדרמתיות.

ב. ציין מאפיין אומנותי נוסף מתקופת הבארוק, והסבר כיצד הוא בא לידי ביטוי ביצירה שכתבת עליה בסעיף א. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מאפיין אומנותי – 20% הסבר – 80%	מאפיין אומנותי – אשליית תנועה. תחושת התנועה נוצרת מהקו האלכסוני של האור, האצבע המצביעה של ישו, הפנים המוארות של היושבים סביבי השולחן, האצבע המורה על מתי. בנוסף, המבטים של היושבים סביב השולחן מופנים אל ישו שנראה בתנועה.

שאלה 20

א. ציין מאפיין אומנותי אחד של הפיסול בבארוק. בחר בפסל מתקופה זו שבו המאפיין שצינת בא לידי ביטוי. ציין את שם האומן ואת שם הפסל, ותאר את הפסל בקצרה. הסבר כיצד מאפיין זה בא לידי ביטוי ביצירה. בתשובתך התבסס על אמצעי אומנותי אחד. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מאפיין אומנותי – 10% שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 20% הסבר – 50%	מאפיין אומנותי של הפיסול הוא אשליית תנועה. ברניני, דוד, 1624 – ברניני מציג את דוד ברגע המכריע לפני שהוא זורק את האבן לכיוון גולית. דוד נמצא באמצע סיבוב התנופה, ברגע שלפני הזריקה, בעמידה סיבובית. בנוסף, ניתן לראות כי שריריו מתוחים, גופו נטוי קדימה, הבעת פניו מאומצת. כל אלה מעבירים תחושה של אשליית תנועה. בנוסף, מאחר והפסל אינו חזיתי, על הצופה להסתובב סביב הפסל כדי לראות את כל מה שמתרחש.

ב. בחר ביצירה ממדיום אחר שיש בה אותו המאפיין שציינת בסעיף א. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. הסבר כיצד מאפיין זה בא לידי ביטוי ביצירה. בתשובתך התבסס על אמצעי אומנותי אחד. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 20% הסבר – 60%	ציור – קרוג'יו, צליבתו של פטרוס, 1600 – האירוע המתואר – צליבתו של פטרוס, אשר נחשב על פי המסורת הנוצרית כראש השליחים וכממלא מקומו של ישו עלי אדמות – האפיפיור הראשון. פטרוס ביקש להיחלף במהופך וזאת כדי שלא יאשימו אותו בהתימרות להיות ישו. קארווג'יו מתמקד במאמצים הכרוכים בהרמת הצלב, האמן מדגיש את השרירים והבעות הפנים מאומצות של הנוטלים חלק בהרמת הצלב. התנועה באה לידי ביטוי בקומפוזיציה האלכסונית. האלכסון נוצר מהצלב ומזווית הכיפוף של הדמויות. אדריכלות – ברניני, כיכר פטרוס הקדוש, בכניסה לקרית הותיקן, 1667.

שאלה 21

אומנות מבוססת טקסט

א. בחר ביצירה מתקופת הבארוק שנוצרה למען הכנסייה. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. הסבר כיצד יצירה זו משרתת את מטרות הכנסייה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	קרוג'יו, הסעודה באמאוס, 1601 – היצירה מתארת את הסיפור בבשורה על פי לוקאס: התתגלות ישו בפני שניים מתלמידיו זמן קצר אחרי צליבתו בדרך לאמאוס. היצירה משרתת את הכנסייה מאחר והיא מתארת ארוע שמוזכר בברית החדשה. ישו במרכז התמונה, מברך על הלחם, שני תלמידיו משני צידיו, ובעל המקום עומד. הציור תופס את הרגע בו קולטים שני האנשים כי החבר שאיתם הוא ישו. התלמיד משמאל נראה מזנק מכסאו, התלמיד מימין פושט את ידיו בפליאה, ידו השמאלית נראית כאילו יוצאת אל מחוץ למרחב התמונה. השימוש באור, האופייני לקאראווג'יו, הוא לא רק לצורכי שיפור אסתטי של התמונה, אלא חיוני להעברת הסיפור. האור הוא גם של הכרה רוחנית, של הבנה.

ב. בחר ביצירה מן התקופה המודרנית או הפוסט־מודרנית או העכשווית שיש בה מוטיבים או סמלים שקשורים לדת כלשהי. ציין את שם היצירה ואת שם האומן, ותאר אותה בקצרה. הסבר כיצד היחס של האומן כלפי הדת בא לידי ביטוי ביצירה זו. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 30% הסבר – 50%	מיכאל סגן כהן, ציון, 1982 – היצירה מחולקת לשני פאנלים המונחים זה לצד זה, כשהפנאל הימני נמוך מהפנאל השמאלי. בפנאל הימני מתוארת כף יד המצביעה על המילה שם המתוארת בפנאל השמאלי. למילה 'שם' יש משמעויות שונות בשפה העברית וביהדות: ראשית זה תלוי בכיצד מנקדים אותה, שנית האם מתייחסים אליה כפשוטה או במשמעותה המיסטית ששם זה שם ה'. כך שכל אחד יכול להתחבר ליצירה מהכיוון הפרשני שהוא נותן לה. כף היד המצביעה על מילה קונקרטי, אף היא מרמזת על שכתוב במקרא בנוגע לאצבע אלוקים. בנוסף, הפונט הוא מקראי, כך שמיד מקשרים את היצירה למסורת. הצבעוניות החמה/קרה המופיעה בחלוקה ברורה של שמים וארץ גם מרמזת על סדרים והיררכיה בעולם על פי תפיסת האל-ביהדות, ועל הניגוד בין הארצי לשמימי.

ד. אומנות יהודית – תרבות חזותית

שאלה 22

אירוע היסטורי בתולדות העם היהודי

א. בחר ביצירה של אמן יהודי העוסקת באופן ישיר או עקיף בזהותו היהודית. ציין את שם האמן, שם היצירה ותאר אותה בקצרה. ציין דימוי אחד המרמז על זהותו היהודית של האמן. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 10% שם היצירה – 10% תאור – 40% דימוי 40%	מאוריצייו גוטליב, יום כיפור. דימוי – טלית.

ב. הסבר את תפקידו של הדימוי בהקשר לנושא היצירה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
תפקיד הדימוי – 100%	טלית, אטריביוט/סממן יהודי שבו מתעטף היהודי בשעת תפילותו. היצירה עוסקת בתפילת יום הכיפורים שבו מהרהר האמן על חייו, עברו ואפילו עתידו. גם כיהודי. דימוי אחר: ספר התורה, או האותיות העבריות המסמלות את הקשר היהודי. דוגמא נוספת – נחמה גולן, שתלכי בדרכים טובות – דפי הגמרא המעוצבים בצורה קבועה, המצפים את הסנדל מכוונים את הצופה להבין שהיצירה עוסקת בדיון תורני בנושא, כנראה נשי, או מעמד האשה כפי שהיא מופיעה בגמרא שהיא התורה שבעל פה. השילוב בין דימוי חולי לבין דפים המסמלים קדושה יוצרים קונפליקט אצל הצופה, המצביע על קונפליקט מסוים אצל האמן.

שאלה 23**ייצוג השואה באמנות**

א. בחר ביצירה אחת העוסקת בייצוג השואה. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. (6 נקודות)

ניקוד	הסבר
שם האמן – 20% שם היצירה – 20% תאור – 60%	בריל קורוט (Beryl Korot), דכאו 1974, 1974, הקרנת וידאו ב-4 ערוצים. הקרנת וידאו בארבעה מסכים של יום צילום במחנה הריכוז דכאו. קורוט הציבה 12 מצלמות באופן סטטי (חצובה) ברחבי המחנה ובמצלמה נוספת היא צילמה תוך כדי תנועה. היא לא התמקדה באף תייר, אלא פשוט נתנה למצלמה לקלוט את מה שקורה בדכאו באותו יום צילום (יום כיפור, 1974). את חומרי הגלם היא ערכה כך שיוצגו בארבעה ערוצי וידאו, כאשר בכל שני ערוצים מוקרן אותו שוט, אך שניות שונות שלו (1-7, 7-15).

ב. הסבר כיצד נושא השואה בא לידי ביטוי ביצירה. בסס את תשובתך על שני אמצעים אומנותיים שבאים לידי ביטוי ביצירה. (12 נקודות)

ניקוד	הסבר
אמצעים אמנותיים – 2x50%	קורוט מציגה את ההווה של המקום שהיה מחנה ריכוז באופן א-לינארי, אולם אובייקטיבי על פניו. העמדת המצלמות ברחבי המחנה באופן סטטי, יוצרת זווית צילום ניטרלית, של "כל מבקר" במחנה. היא מנטרלת בכך כל רגש שעשוי לעלות מזוויות צילום משתנות, מהתמקדות או התרחקות מאובייקטים מסויימים. המצלמות הן מעין "עין תמימה" הקולטות את כל מה שעובר מולן ללא היררכיה – "פני הדברים כפי שהם". היא שוברת את הסרט לארבעה חלקים ומקרינה בחיבור מחדש את החלקים השבורים, כל אחד ממקורן אחר (פיצול מסכים). ההקרנה המרובעת יוצרת מרחב חדש שבתוכו נמצא הצופה, הוא כלוא בתוך הסיטואציה של המחנה ובתוך "הדיאלוגים" שבין חלקי המחנה השונים המוצגים לפניו. היא יוצרת "נארטיב לא וורבלי", שבור ומקוטע המעמיד את הצופה במצב בו קשה לו להתמצא ולהבין היכן הוא. הקיטוע מאפיין מצב של פוסט-טראומה. כאן הוא מקבל ייצוג על ידי שבירת הרצף הצילומי והצגת קטעי "השברים" ללא נארטיב סדור. העדות לקיומו של המחנה עולה מתוך הארכיטקטורה של המקום וחלקי המחנה שנותרו – הגדר, מגדלי השמירה, הצריפים, המשרפה.

שאלה 24

אומנות מבוססת טקסט

א. בחר ביצירה שיש בה שימוש בטקסט דתי לפי המסורת. ציין את שם האומן ואת שם היצירה, ותאר אותה בקצרה. הסבר את התרומה של הטקסט ליצירה. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
<p>שם האמן – 10%</p> <p>שם היצירה – 10%</p> <p>תאור – 30%</p> <p>הסבר – 50%</p>	<p>משה גרשוני, הנני (מתוך הסדרה: קרמיקה יהודית), 1988, זיגוג על צלחת פורצלן – היצירה הנני היא צלחת פורצלן עליה כתובה המילה 'הנני!!!'. המילה כתובה ממרכז הצלחת לכיוון שמאל בצבע שחור. שולי הצלחת נראים מרוחים בשחור והקו המחבר בין החלק השטוח של הצלחת לבין השוליים מסומן בכחול. מעל ובתוך המילה הנני מצויירים שני כוכבים צהובים וכתם שחור ששוליו מרוחים כלפי מעלה.</p> <p>המילה 'הנני' מתייחסת לנוכחות האלהית או לנוכחותו של האדם, כמו למשל בתשובה של אברהם לאלהים בקריאתו אליו לפני עקידת יצחק. ה'הנני' מובן לא רק בהיות הפיזי, אלא גם בהיות המוסרי, דתי – אני מוכן. גרשוני כותב את המילה על גבי צלחת, הנקשרת לתרבות יהודית אשכנזית, בכתב יד ו"מעטר" אותה בשני כוכבים צהובים הרומזים לטלאי הצהוב. הכתם השחור, המרוח מחזק אף הוא את התחושה כי מדובר בתקופה שחורה ואף בפניה אל השמים (פניה אל אלהים). גרמי השמים מחזקים את התחושה כי האמירה 'הנני' פונה אל מה שמחוץ לעולם הממשי.</p> <p>במקור הונחה הצלחת (לצד צלחות נוספות גם הן עם טקסטים מן המקרא) על הרצפה. גרשוני יצר דיסוננס בין הקודש והמחויבות המוסרית הדתית של עם ישראל כלפי אלהי ישראל, לבין החולין של הנחת "כלי קודש" על הרצפה. התשובה 'הנני' מהדהדת את השאלה – איכה? היכן נמצא אותו אלהים שבשם מצוותיו אבות עוקדים בניס. שבשל הברית, נרצחים על היותם יהודים. הטקסט משרת את היצירה בכך שהוא נותן הקשר דתי, תרבותי לעבודה ומחזק את חסרונו של האל כאל מציל בזמן השואה. הטקסט הדתי מופיע כחלק מאמנות יהודית ישראלית חילונית ובכך מדגיש את היות הדת והאל חלק מהתרבות היהודית על כל זרמיה.</p>

ב. בחר ביצירה מן התקופה המודרנית או הפוסט-מודרנית או העכשווית שיש בה שימוש בטקסט דתי. ציין את שם היצירה ואת שם האומן, ותאר אותה בקצרה. הסבר מה תפקיד הטקסט ביצירה שבחרת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
<p>שם האמן – 10%</p> <p>שם היצירה – 10%</p> <p>תאור – 30%</p> <p>הסבר – 50%</p>	<p>מיכאל סגן כהן, ציון, 1982 – היצירה מחולקת לשני פאנלים המונחים זה לצד זה, כשהפנאל הימני נמוך מהפנאל השמאלי. בפנאל הימני מתוארת כף יד המצביעה על המילה שם המתוארת בפנאל השמאלי. למילה 'שם' יש משמעויות שונות בשפה העברית וביהדות: ראשית זה תלוי בכיצד מנקדים אותה, שנית האם מתייחסים אליה כפשוטה או במשמעותה המיסטית ששם זה שם ה'. כך שכל אחד יכול להתחבר ליצירה מהכיוון הפרשני שהוא נותן לה. כף היד המצביעה על מילה קונקרטי, אף היא מרמזת על שכתוב במקרא בנוגע לאצבע אלוקים. בנוסף, הפונט הוא מקראי, כך שמיד מקשרים את היצירה למסורת. הצבעוניות החמה/קרה המופיעה בחלוקה ברורה של שמים וארץ גם מרמזת על סדרים והיררכיה בעולם על פי תפיסת הא-ל ביהדות, ועל הניגוד בין הארצי לשמימי.</p>

ה. אומנות האיסלאם

שאלה 25

א. הסבר את המושג "מוקרנס". ציין באיזו תקופה ובאיזה אזור נעשה לראשונה שימוש במוקרנס. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
הסבר – 40%	המוקרנצ הינו עיטור אדריכלי תלת-מימדי בצורת נטיפים (stalactites) או כוורת-דבורים (honeycomb) האופייני למבנים איסלאמיים. המוקרנצ מורכב מתאים או יחידות (units) בצורת גומחה או נטיפ, הערוכות בשורות או קומות. המוקרנצ מצטיין בורסטיליות ומתאים את עצמו לחלקים שונים במבנים אותם הוא מעטר, כגון: כיפות, קמרונות, בסיסי כיפות ("התוף"), כרכובים (cornices), עמודים ואזורי – מעבר אחרים במבנה. המוקרנצ נעשה בחומרים שונים: סטוקו (גבס), אבן, עץ, ולבנים. מקור המונח הערבי מוקרנצ הינו במונח היווני "koronis" = "כרכוב". המוקרנץ נצבע לעיתים בצבעים, ועוטר בכתובות ובציורים, לדוגמה: בכיפות ארמון האלהמברה בגרנדה שבספרד, במבנים רבים במרוקו, או בתקרת העץ המפורסמת של הקאפלה פלאטינה בפארמו שעוטרה בציורים. המוקרנץ מילא לעיתים תפקיד אקוסטי במבנים, ליצירת והעצמת תהודה בחללים ששימשו להופעות מוזיקה ואירועים נוספים, לדוגמה: בארמונות האלהמברה בגרנדה.
תקופה – 30% אזור – 30%	המוקרנצ הופיע לראשונה במזרח-איראן בסוף המאה ה-10 לסה"נ. המוקרנצ הופיע לראשונה במאוולאום (קבר) Arab-Ata שב-Tim, באוזבקיסטאן, משנת 978. המוקרנצ האיסלאמי התפתח מרכיב אדריכלי המכונה "סקווינטש" (squinch) באדריכלות הסאסאנית (מאות 3-7 לסה"נ) = 4 גומחות או רבעי-כיפות המצויות ב"תוף" ותומכות בכיפה. המוקרנצ מופיע במבנים איסלאמיים בין המאות ה-11 עד ה-15.

ב. בחר במבנה אחד שיש בו מוקרנס, וציין איזה חלק אדריכלי במבנה זה המוקרנס מעטר. הסבר כיצד התפיסה הדתית של האסלאם באה לידי ביטוי במוקרנס שבמבנה שבחרת. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מבנה – 25% מיקום מוקרנס – 25%	המאוולאום (קבר) של אימאם דור (Imam Dur), בסמרה עיראק, שניבנה ב-1085. למבנה כיפה חרוטית מטיפוס "כיפת מוקרנצ", העשויה כולה סטוקו. כיפת המבנה, בצורת חרוט, מעוטרת כולה במוקרנצ עשוי סטוקו.
הסבר – 50%	תשובות אפשריות: (1) הצורות הגאומטריות מהן עשויה כיפת-המוקרנצ במאוולאום אימאם-דור מזכירות כוכבים ומסמלות את כיפת השמיים שהאל יצר. (2) היחידות מהן מורכב המוקרנצ מבטאות את תפיסת "האטומים" שרווחה באיסלאם האורתודוכסי, הגורסת כי היקום עשוי מחלקיקים בודדים (אטומים) שיציבותם תלויה לחלוטין ברצון האל, והוא עלול להתמוטט בכל רגע, בדומה לכיפת המוקרנצ התלויה באוויר ומשקפת את שליטתו המוחלטת של האל. (3) הנראות של כיפת המוקרנצ משתנה באמצעות אור-וצל בהתאם לשעות היממה השונות, כדי להפגין את העיקרון האסלאמי כי העולם הזה הוא משתנה תמידית ובר-חלוף, בעוד שאללה הוא הממשות הקבוע והנצחית היחידה.

שאלה 26

מינארט (מנארה)

א. הסבר מהו "מינרט" ומה הוא מסמל באומנות האסלאם. ציין שלושה תפקידים של מינרטים במסגדים. (8 נקודות)

ניקוד	הסבר
הסבר – 50 3 תפקידים – 50%	מינארט הינו מגדל או צריח, אשר לרוב צמוד למסגד. המינארט בערבית נקרא "מנארה" = "מגדלור", מונח המבטא את הסמליות של האסלאם, כמביא אור והארה רוחנית למאמינים. מונח ערבי נוסף למינארט הינו "מיאד'נה" = שמשמעו מגדל ממנו קוראים לתפילה.

ב. בחר במסגד אחד שיש בו מינרט אחד לפחות, ותאר בקצרה את צורת המינרט. הסבר מה הם התפקידים של המינרט במסגד שבחרת. (10 נקודות)

ניקוד	הסבר
תיאור – 40%	<p>דוגמה א':</p> <p>המינארט של המסגד העבאסי הגדול בסמרה, בעיראק אשר ניבנה באמצע המאה ה-9. למינארט צורה חלזונית / ספירלית ("מלוויה" בערבית) שנעשית צרה כלפי מעלה. המינארט ממוקם בתוך מתחם המסגד על הציר המרכזי, אך הוא ניצב חופשי ואינו צמוד לאחד מקירות המבנה. טיפוס המינארט החלזוני אופייני וייחודי למסגדים העבאסיים של המאה ה-9. בניית המינארט בלבנים וצורת החלזון/הספירלה שלו משקפים מסורת מסופוטמית מקומית. הצורה החלזונית הושפעה כנראה ממקדשי הזיגוראט (zikkurat) הקדומים של בבל ואשור שהיו באזור זה. העלייה למינארט נעשתה באמצעות רמפה משופעת הסובבת את המבנה, ומסתיימת בגרם מדרגות ספירלי שמוביל אל ביתן קטן בחלקו העליון של המבנה.</p>
תפקידים לפחות 2 – 60%	<p>המינארט סימל את השלטון והכוח של הח'ליפות העבאסית. גובהו הרב של המינארט, והמאסה הכבדה שלו מרמזים כי המבנה לא שימש בהכרח לקרוא לתפילה, אלא הקריין את כוחה ואת שלטונה של הח'ליפות העבאסית. מסופר כי הח'ליף אל-מתווכיל, פטרוך המבנה, נהג לעלות אל המינארט על גבי הרמפה המשופעת, כשהוא רכוב על חמור. ממרומי המינארט, נישקף אליו נוף עוצר-נשימה של העיר סמרה, אשר סימל את מרחבי שלטונו.</p>
	<p>דוגמה ב':</p> <p>המינארטים במסגד יום השישי באיצפהאן שבאיראן (Majed-e Jameh), אשר ניבנה במאות ה-11-12, תחת הסלג'וקים ושוחזר וצופה בפסיפסי קרמיקה כחולים במאות ה-15-17 בתקופת התימורים והצפאווים. זוג מינארטים מעטר את אחד האיוואנים (גומחות) הפתוחים לחצר המסגד. המינארטים במסגד יום השישי באיצפהאן שייכים לטיפוס המינארט הצילינדר, ההולך וצר כלפי מעלה (דמוי ארובה), אשר מאפיין את איראן ומרכז-אסיה החל מתקופת הסלג'וקים. המינארטים ניבנו בלבנים וצופו במאות ה-15-17 בפסיפסי קרמיקה כחולה. למינארטים סיומת בדמות מרפסת קטנה, המופרדת מגוף המינארט בכרכוב מוקרנצ (דגם נטיפים).</p>
	<p>זוג המינארטים נועד להדגיש את חזית האיוואן העיקרי של המסגד הפונה לכיוון מכה (הקיבלה). הדגשת החזית על ידי זוג מינארטים נועדה בעיקר לצורך אתסטי של יצירת סימטריה ואיזון – האופיינים לאדריכלות הפרסית. בנוסף, זוג המינארטים ממסגר חזותית (framing) את מבטו של הצופה אל חזית המבנה. המינארטים הם דקים מכדי לשמש לקריאה לתפילה, וממילא במסגדים פרסיים (כמו זה) הקריאה לתפילה נעשית מסוכה קטנה ("גולדסתאה") המצוייה על גג המבנה.</p>

שאלה 27

טקסטיליות כמדיום וכמטפורה

א. בחר מבנה איסלאמי אחד מימי הביניים, והסבר כיצד הוא מבטא את "התפיסה הטקסטילית". (9 נקודות).

ניקוד	הסבר
מבנה – 40% הסבר – 60%	המסגד של שיח' לוטפאללה באיצפהאן, שניבנה ב-1598-1603 מקורה בכיפה בולטת. קירות המסגד והכיפה מכוסים בפסיפסי קרמיקה כחולה, המעוטרים בערבסקות (עיטור צמחי המורכב מגבעול ועלי פלמטה) ובכתובות ערביות בצפיפות רבה המבטאת "אימת חלל". בניגוד לאדריכלות קלאסית שבה העיטור מדגיש ומבליט את המרכיבים האדריכליים של המבנה, במסגד האסלאמי שלפנינו העיטור הצפוף הוא נעדר כל קשר למבניות ולאדריכלות המבנה. במקום זאת, העיטור מטשטש ו"ממיס" חזותית את הקונסטרוקציה האדריכלית, ככה שהמסגד כולו נראה כאילו הוא כוסה או נעטף בטקסטילים או אריגים אסלאמיים מהודרים. בכך מבטא המבנה את "התפיסה הטקסטילית" האופיינית לאדריכלות האסלאם.

ב. ציין שני מקורות ל"תפיסה הטקסטילית" באדריכלות האסלאם. (9 נקודות)

ניקוד	הסבר
מקור 1 – 50% מקור 2 – 50%	יש לציין 2 מקורות מתוך המוצעים (1) השבטים הערביים עוד טרם האסלאם אופיינו באורח-חיים נוודי שכלל מגורים באוהלים ועיצוב חלל המגורים באמצעות אריגים, שטיחים, כריות ווילונות. אורח החיים הנוודי השפיע גם על "התפיסה הטקסטילית" באמנות האסלאם. (2) ה"כעבה" במכה, אתר העלייה לרגל הקדוש ביותר למוסלמים, מכוסה בבד שחור רקום בזהב, המכונה "כיסווה" אותו נוהגים להחליף מידי שנה. ה"כיסווה" מכסה ומטשטשת את מבניות הכעבה, ומספקת השראה ל"תפיסה הטקסטילית" במבנים נוספים באסלאם. (3) טקסטילים נהנו ממעמד גבוה וייחודי בחברה העירונית האיסלאמית בימי הביניים. טקסטילים יקרים, שלעיתים יובאו מהודו, אסיה וסין, שימשו כסמל סטטוס ויוקרה, ואף כשהשקעה כספית בדומה למטבע חוץ או מותגי יוקרה בימינו. שליטים העניקו חליפות בגדים המכונות "ח'ילעה" לאצילי החצר כסמל של מעמד. האובססיה של החברה האיסלאמית הגבוהה לטקסטילים יוקרתיים משתקפת גם בעיצוב "התפיסה הטקסטילית" באדריכלות ובאמנות האסלאם. (4) תור הזהב של האסלאם התאפיין בסחר ענף עם סין, הודו ואסיה, משם יובאו טקסטילים יוקרתיים. הטעם האסלאמי לטקסטילים יקרים ומיובאים משתקף גם באימוץ "התפיסה הטקסטילית" באדריכלות ובאמנות התקופה.